

Prof. dr hab. Felicjan Bylok

Częstochowa 13.03.2020 r.

Katedra Socjologii, Psychologii i Komunikacji w Zarządzaniu

Wydział Zarządzania

Politechnika Częstochowska

Recenzja pracy doktorskiej mgr Piotra Czakona nt. „Praca prekarna w świadomości i doświadczeniu młodzieży studiującej z perspektywy kapitału społeczno-kulturowego. Studium porównawcze młodego pokolenia Polaków, Czechów i Słowaków z wybranych ośrodków akademickich”

I. Przedmiot oceny

Przyjęta do recenzji praca doktorska mgr Piotra Czakona nt. „Praca prekarna w świadomości i doświadczeniu młodzieży studiującej z perspektywy kapitału społeczno-kulturowego. Studium porównawcze młodego pokolenia Polaków, Czechów i Słowaków z wybranych ośrodków akademickich” napisana została pod kierunkiem prof. dr hab. Urszuli Swadźby i dr Rafała Cekiery. Stanowi ona zwarte opracowanie naukowe liczące 453 stron wraz z załącznikami. Wyraźnie sformułowane tezy badawcze w postaci pytań badawczych i hipotez wskazują na ukierunkowanie zainteresowań badawczych w obszarze socjologii w subdyscyplinie socjologia pracy. Tytuł pracy został sprecyzowany trafnie i jest adekwatny do treści dysertacji doktorskiej.

II. Ważność i aktualność problematyki rozprawy

Badania nad przemianami pracy we współczesnych społeczeństwach wskazują na istotne zmiany na rynku pracy. Ma miejsce pojawienie się nowych form pracy, wysoce z informatyzowanych rozwiązań stosowanych w pracy, zanikanie pracy na pełny etat, zanikanie pracy opartej na jasno określonych zasadach w ramach umów pracowniczych, które w sposób wyraźny określają prawa i obowiązki pracownicze oraz uelastycznienie form pracy. Jedną z kluczowych czynników zmian jest uelastycznienie pracy i zatrudnienia. Uelastycznienie to przynosi wiele negatywnych konsekwencji dla pracowników takich jak: łatwość w rozwiązywaniu umów o pracę przez pracodawcę, ograniczone prawo do świadczeń pracowniczo-socjalnych (urlopy, szkolenia, awanse, zasiłki chorobowe, ubezpieczenie zdrowotne); brak zapewnienia ciągłości pracy, niższe zazwyczaj wynagrodzenie, ale jednocześnie brak określonej, dolnej granicy wynagrodzenia za pracę. Do tych ujemnych stron uelastyczenia zatrudnienia należy również zaliczyć te, które mają kontekst psychologiczno-społeczny: brak stałego, stabilnego zatrudnienia połączony jest często z obawą przed utratą pracy, osłabiona więź między

TM

pracownikiem a instytucją i współpracownikami. W konsekwencji powstaje zjawisko prekaryzacji pracy związanym z niemożnością zaspokojenia potrzeb w wymiarze ekonomicznym, społecznym i kulturowym pomimo wykonywanej pracy zawodowej.

Autor opiniowanej pracy, podejmując problematykę pracy prekarnej wychodzi naprzeciw oczekiwaniom związanych z poznaniem mechanizmów przemian na rynku pracy. Obejmuje problematykę na styku subdyscyplin socjologii pracy i socjologii młodzieży. Jest to ciekawe poznawczo podejście do analizy procesów społecznych we współczesnym społeczeństwie. Autor podejmując problematykę wpływu kapitału społecznego i kulturowego na postrzeganie pracy prekarnej przez młodych ludzi wyczerpuje warunek przedsiębrania nowych wątków w badaniach naukowych.

Recenzowana rozprawa doktorska przybrała postać zarówno dyskusji konceptualnej, jak i prezentacji empirycznej oraz wniosków o charakterze aplikacyjnym. Jest to ciekawa rozprawa, która stawia interesujące i aktualne pytania badawcze. Autor wnikliwie analizuje podjętą problematykę pracy, w szczególności kładzie nacisk na uwarunkowania postrzegania pracy prekarnej przez młodych ludzi. Analizuje i opisuje ją z perspektywy socjologicznej, co należy uznać za właściwe podejście z punktu widzenia tematyki rozprawy doktorskiej. W rozprawie doktorskiej Autor wykorzystał przede wszystkim literaturę z zakresu socjologii pracy, młodzieży i ekonomii.

III. Ocena układu, struktury i celu rozprawy

Rozprawa doktorska składa się z dziewięciu rozdziałów zgrupowanych w trzech wyraźnie zaznaczonych części: teoretycznej, metodologicznej i z empirycznej. Oprócz tego praca posiada zakończenia, spis bibliografii, spis tabel i rycin, aneks zawierający kwestionariusz ankiety i wywiadu, przykładowe transkrypcje wywiadów, opis reprezentacji objętej narzędziem wywiadu i sporządzanie indeksów. Struktura rozprawy jest prawidłowa, poszczególne rozdziały wprowadzają czytelnika stopniowo w główny obszar badawczy tj. pracy prekarnej.

We wstępie jasno określono cel dysertacji, w którym założono „*określenie do jakiego stopnia doświadczenie pracy młodzieży studiującej z wybranych krajów jest naznaczone piętnem niepewności*”. Oceniając budowę i zasadność celu dysertacji doktorskiej należy stwierdzić jego poprawność i możliwość realizacji w procesie badawczym.

W aspekcie formalnym struktura rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Doktorant sprawnie posługuje się literaturą przedmiotu i innymi materiałami w toku prowadzenia własnych rozważań. Konstrukcję rozdziałów cechuje logiczny układ oraz właściwy podział i

prezentacja treści, wszystkie jej części są uszeregowane w taki sposób, że stopniowo wprowadzają czytelnika w podjętą przez Autora problematykę. Nazwy rozdziałów odpowiadają zawartości.

Autor wykorzystał bogatą literaturę (230 pozycji) oraz inne źródła pisemne (13 pozycji) i internetowe bazy danych (17 źródeł), w tym aktualną literaturę obcojęzyczną w języku angielskim i czeskim i słowackim (39 pozycji), co świadczy o dobrym rozpoznaniu problematyki związanej z pracą prekarną, kapitałem społecznym i kapitałem kulturowym.

Cytowane i przywołane publikacje naukowe wraz z pozycjami internetowymi tworzą kompleksowe źródła bibliograficzne, wskazujące na szeroki przegląd literatury dokonany przez Doktoranta. Literatura została właściwie dobrana do opisywanej tematyki.

IV Ocena strony formalnej rozprawy

Formalna strona pracy została oceniona pozytywnie. Cechuje ją poprawny język, właściwe opanowanie techniki pisania pracy i komunikatywność. Doktorant wykazał się umiejętnością w analizach wyników badań i konstruowania wniosków. Przy czym nie ustrzegł się błędów stylistycznych m.in.:

- inna uznana w polskiej socjologii próba zdefiniowania pracy ukuta została przez Tadeusza Kotarbińskiego (s.24)
- „...analizowany podpunkt kwestionariusza pytał o to jakie formy spędzania czasu rodzice lubią podejmować..” (s.196)
- „...polskie młode studiujące pokolenie prezentuje się odrobinę lepiej od swoich południowych rówieśników..” (s. 246)

V Ocena merytoryczna rozprawy

Pierwszą część rozprawy, którą stanowiły dwa rozdziały poświęcone rozważaniom teoretycznym nad problematyką pracy prekarnej, kapitału społecznego i kapitału kulturowego. Stanowią one konceptualizację badań i obejmują prezentację definicji pojęć wykorzystywanych w projekcie badań empirycznych. W pierwszym rozdziale Doktorant przedstawił różne punkty widzenia na pracę i jej funkcje we współczesnym społeczeństwie. Wynika z nich, że praca podlega daleko idącej subiektywizacji, w zależności od tego kto się wypowiada i w jakim kontekście. Autor rekonstruując socjologiczne opisy zagadnienia pracy zastosował perspektywę historyczną, dzięki której wykazał istotne zmiany w podejściu do ujmowania pracy w zależności od epoki. Najciekawszą częścią tego rozdziału jest prezentacja współczesnych podejść do pracy, wynikających z wpływu sześciu podstawowych

paradygmatów: postindustrializmu, postfordyzmu, społeczeństwa informacyjnego, globalizacji, postmodernizmu oraz kryzysu. Autor omawiając zmiany widzenia roli pracy w społeczeństwie skupił swoją uwagę badawczą na najważniejszych współczesnych koncepcjach pracy tj. kreatywnej transformacji pracy Alvina Tofflera i Richarda Floridy pączkowania pracy Ulricha Becka i Manuela Castellsa, degradacji etyki pracy – Richarda Sennetta i Zygmunta Baumana, końca pracy Jeremy Rifkina, Naomi Klein i Martina Forda. Zaletą tej prezentacji jest uporządkowanie różnych koncepcji pracy według ustalonych przez Doktoranta kryteriów. Szkoda, że nie podjął się próby podsumowania tych ciekawych rozważań. Chętnie poznałbym stanowisko Autora co do tego, która koncepcja w opisie zmian pracy we współczesnym świecie jest mu najbliższa i dlaczego?

Z uwagi na temat dysertacji istotnym wydaje się omówienie słowa kluczowego tj. pracy prekarnej. Szukając podstaw teoretycznych pracy prekarnej Autor skupił się na prezentacji koncepcji prekariatu Guy'a Standinga. Wskazał na niejednorodność kategorii pojęciowej prekariatu. Po pierwsze prekarium może być analizowany jako element struktury społecznej stanowiąc odrębną grupę socjoekonomiczną klasę społeczną i to podejście jest najszerzej prezentowane. Po drugie prekarium ujmowane jest w sposób procesualny poszukujący rozstrzygnięcia „ sposobu w jaki ludzie stają się sprekaryzowani” (s.76). Doktorant przedstawił również stanowiska krytyczne wobec koncepcji prekariatu w ujęciu Guy'a Standinga. Cenne są uwagi krytyczne Autora świadczące o umiejętności krytycznego spojrzenia na kwestie teoretyczne związane z analizowaną problematyką. W podsumowaniu tego rozdziału Doktorant przedstawił udaną próbę operacjonalizacji terminu praca prekarna, która stanowiła podstawę jego badań empirycznych. Według Autora kryteriami pozwalającymi zakwalifikować pracowników do grona osób wykonujących swoje zajęcia w warunkach prekarności są: „społeczna nieistotność, niezaspokojenie potrzeb, niemożność awansu społecznego wraz z krótkotrwałością i brakiem trwałej strukturalnej identyfikacji, nieobecność warstwy norm i wartości” (s. 84). Oceniając możliwości empirycznej weryfikacji tych kryteriów należy wskazać na jego słabe strony. Do nich zaliczam społeczną nieistotność ponieważ trudno zweryfikować empirycznie to kryterium. Jeśli ktoś wykonuje pracę w organizacji za którą pobiera wynagrodzenie to zawsze ma ona charakter użyteczny, służy do wytworzenia dobra lub usługi zaspokajającej potrzeby określonych ludzi więc trudno mówić o społecznej nieistotności. Wartością dodaną tego rozdziału jest udana próba zdefiniowania pracy prekarnej. Pomimo, że jest ona dyskusyjna, wprowadza nową jakość do badań pracy we współczesnym świecie.

W kolejnym rozdziale Autor przedstawił rozważania dotyczące kapitału społecznego i kulturowego, procesu kształtowania się myśli o nich. Autor poszukiwał źródeł Pojęcia kapitał społeczny wśród dziewiętnastowiecznych badaczy (Simmel, Weber, Tönnies). W oparciu o literaturę anglojęzyczną poświęconą kapitałowi społecznemu zaproponował własny sposób segmentacji podejść badawczych tj. metaforę klasową, sieciową, sprawności instytucjonalnej i zaufania. Jest to ciekawy fragment pracy doktorskiej z uwagi na odniesienia do źródeł literaturowych poświęconych temu zagadnieniu. Doktorant poddał oglądowi krytycznemu koncepcje kapitału społecznego i kulturowego. Przedstawił najważniejsze stanowiska krytyczne wobec poszczególnych podejść teoretycznych kapitału społecznego. Najciekawszą częścią rozdziału jest próba rekonstrukcji rozumienia kapitału społecznego i kulturowego jako zasobu przysługującego jednostkom. Autor zaproponował termin kapitał społeczno-kulturowy zawierający: zinstytucjonalizowane i uprzedmiotowione zasoby kulturowe i zasoby społeczne w postaci ogólnostrukturalnej atmosfery współpracy, zaufania i wartości. Wartością dodaną jest tego rozdziału jest zbudowanie modelu kapitału społeczno-kulturowego, co można uznać za ciekawy zabieg badawczy pozwalający identyfikować zakres jego występowania.

Konkludując, wysoko oceniam część teoretyczną pracy, która stanowi podstawę do formułowania pytań badawczych i hipotez pracy prekariatnej i wpływu na jej postrzeganie i doświadczanie kapitału społeczno-kulturowego.

Część drugą poświęcono analizie sytuacyjnej i metodologicznym założeniom projektu badawczego. Tę część otwiera rozdział poświęcony zagadnieniu młodego pokolenia Polaków, Czechów i Słowaków. Autor podjął próbę uporządkowania terminologii poświęconej kategorii ludzi młodych, wyjaśniając znaczenie terminów: młodzież, młode pokolenie i młodzież studiująca. Najszerzej analizuje termin pokolenie w kontekście jego przydatności do dalszych badań nad ludźmi młodymi, skupiając się przede wszystkim na pracach badaczy polskich. Przyjęta definicja młodego pokolenia jako *„zbiorowości osób w obecnym czasie będących młodymi dorosłymi, żyjących w cieniu zbliżonego ciągu wydarzeń i podlegających zbliżonym instytucjom”* wydaje się odpowiednia dla zamierzeń badawczych Autora. W dalszej części rozdziału Autor w oparciu o dane wtórne opisał najważniejsze cechy młodego pokolenia Polski, Czech i Słowacji.

W kolejnym rozdziale tej części Autor przedstawił szczegółowy opis zakresu i metodyki badań, przybliżył zastosowane techniki badawcze, dobór badanych podmiotów i sposób przeprowadzenia badań. Szeroko opisał problem badawczy, przedmiot i sformułował pięć ogólnych pytań badawczych i jedenaście szczegółowych pytań badawczych, które koncentrują się na obszarze ujmowania pracy przez studentów, charakteru zarobkowej

aktywności studentów, sposobów postrzegania i oceny wykonywanej pracy, wizji przyszłej kariery zawodowej (str. 184). Konsekwencją przyjętych pytań badawczych było sformułowanie dwudziestu pięciu hipotez badawczych i jedenastu hipotez szczegółowych. Oceniając dobór założeń do badanego problemu należy stwierdzić w większości ich poprawność i możliwość empirycznej weryfikacji. Wątpliwość budzi pierwsza hipoteza główna „*Dla większości studentów określenie swojego stanowiska względem kwestii pracy stanowi problem. W swoich wypowiedziach odwołują się do własnych doświadczeń i zasłyszanej wiedzy*” (s.186) ponieważ termin „problem” jest trudny do zbadania, brak jednoznacznych wskaźników pozwalających na jego weryfikację. Natomiast sformułowane do tej hipotezy głównej, hipotezy szczegółowe są zbudowane poprawnie i możliwe do zweryfikowania. W celu weryfikacji przyjętych hipotez Doktorant zbudował układ zmiennych niezależnych i zależnych i odpowiadających im wskaźników. Oceniając ich dobór do przyjętych hipotez należy wskazać na ich zasadność i przejrzystość. Pozwalają na weryfikację przyjętych założeń badawczych.

W celu weryfikacji narzędzia badawczego przeprowadził pilotaż, w wyniku którego zmodyfikował sformułowania w niektórych pytaniach, co poprawiło jego jakość. W podrozdziale 4.3.2 poświęconemu realizacji badań terenowych przedstawił zastosowane metody i techniki doboru próby badawczej. Do badań zastosował perspektywę metodologiczną triangulacji, opierającą się na metodach ilościowych i jakościowych. Za podstawową metodę badań ilościowych wybrał sondaż z techniką ankiety. Natomiast w badaniach jakościowych zastosował metodę wywiadu z techniką wywiadu częściowo ustrukturalizowanego. Taki dobór metod badawczych należy uznać za w pełni zasadny.

Jednostkami badawczymi byli studenci. Do badań wybrał próbę badawczą studentów z uczelni polskich, czeskich i słowackich, która została zbudowana w oparciu o nieprobalistyczną metodę doboru próby, co należy uznać za zasadne. Badania zostały przeprowadzone na próbie 900 studentów, dobranych kwotowo. Oceniając zastosowane metody statystyczne do analizy wyników badań należy wskazać na ich zasadność pod kątem uzyskanych danych za pomocą metody sondażu. Na uwagę zasługuje wykorzystanie syntetycznych indeksów służących do opisu zagregowanych wskaźników określonej zmiennej. Zostały one zbudowane w sposób właściwy.

Część trzecia rozprawy doktorskiej stanowi prezentacja empiryczna zebranego pierwotnego materiału badawczego. Rozpoczyna ją rozdział piąty poświęcony prezentacji badań nad kapitałem społeczno-kulturowym badanej populacji studentów i jego wpływie na postrzeganie pracy. Autor zamieścił w nim wyniki badań ilościowych nad zasobami kapitału

społeczno-kulturowego badanych studentów. W pierwszej kolejności badał zasoby kapitału kulturowego a następnie zasoby kapitału społecznego (sieci i zaufanie) W celu określenia związków między zmiennymi zastosował m.in. test niezależności χ^2 i wynikający z niego V Cramera. Przy czym w większości wartości χ^2 były istotne, to jednak wskaźniki V Cramera obrazujące siłę zależności osiągały zazwyczaj niskie wartości. W konkluzjach tego rozdziału Autor stwierdził, że „*stan rozważanych zasobów może zwiastować wyższe narażenie młodzieży akademickiej na doświadczenie pracy prekarnej*”, co stanowi punkt wyjścia do dalszych rozważań wynikających z analizowanego materiału badawczego.

Rozdział szósty poświęcono kluczowej dla pracy doktorskiej problematyce wyobrażenia pracy młodych ludzi i swojego miejsca na rynku pracy. Autor, wykorzystując wyniki badań ilościowych uzupełnione przez wyniki badań jakościowych przedstawił w sposób wyczerpujący zagadnienie sposobów rozumienia pracy, opinii o krajowym rynku pracy, oceny swojego miejsca na rynku pracy, obaw związanych z poszukiwaniem pracy, wyobrażeń na temat tzw. „dobrej pracy” i jej sposobów znajdowania oraz stopnia akceptacji zatrudnienia uznanego za nieodpowiadające wyobrażeniom studentów. Ciekawym zabiegiem badawczym Autora było poszukiwanie związków między wypowiedzi respondentów dotyczącymi przedstawionych wyżej kwestii a wskaźnikami zasobów kapitału kulturowego i społecznego. Wykazano zależność między tymi wypowiedziami a zasobem kulturowym tj. kompetencjami w zakresie języków obcych i zasobem społecznym tj. poziomem zaufania względem ludzi.

Rozdział siódmy poświęcono opisowi posiadanych doświadczeń związanych z aktualnie wykonywaną lub z wykonywaną w przeszłości pracą. Badano stopień powszechności doświadczenia pracy studentów, przesłanki podjęcia zatrudnienia, okres wykonywania pracy oraz przyczyny jej zaprzestania, długość zatrudnienia, jego wymiar godzinowy, formy, płace i sposoby rekrutacji. Na podstawie pozyskanych danych ilościowych uzupełnionych wypowiedziami respondentów uzyskanymi w ramach wywiadu zrekonstruowano obraz aktywności zarobkowej studentów. Uzyskane informacje pozwoliły sformułować wniosek o dominującej formie niepełnego zatrudnienia wśród badanych studentów. Ciekawe wnioski Autor konstruuje w oparciu o zestawienie badanych kwestii związanych z doświadczeniami z pracy a komponentami kapitału społeczno-kulturowego, mianowicie posiadanie doświadczenia rynkowego było statystycznie powiązane ze statusem zawodowym rodziców, z kolei wykonywanie aktualnej pracy było skorelowane z rozległością rodzinnych kontaktów, skłonnością do partycypacji w publicznych manifestacjach, miejscem zamieszkania i głównymi źródłami finansowania.

Rozdział ósmy jest zwięźczeniem analiz badawczych dotyczących doświadczeń studentów z pracą prekarną i jej ocenami. Autor przedstawił wyniki badań związanych z oceną aktualnie wykonywanej pracy lub z pracą wykonywaną w przeszłości. Badał jej zgodność z kierunkiem studiów, stosunkiem do niej, doświadczaniem trudności w jej wykonywaniu ze względu na studencką aktywność i odwrotnie, ocenę wartości poszczególnych aspektów pracy, korzyści związanych z wykonywaną pracą. Do badań prekaryzacji pracy zbudował indeksy prekategoryzacji miękkiej i twardej, które pozwoliły określić stopień jej występowania wśród studentów. Przy czym nie wykazał istotnej statystycznie zależności między indeksami kapitału kulturowego i społecznego a indeksami miękkiej i twardej prekaryzacji. Rozdział kończy analiza wypowiedzi respondentów o pracy i awansu pracowniczego.

Ostatni rozdział poświęcono analizie preferowanego wzorca wykonywania pracy. W celu jego określenia Autor poddał analizie cechy pracy, preferowane formy pracy i wizje własnej osoby w przyszłości. Badał również strategie przystosowywania się do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy. W konkluzjach Autor wskazał, iż najwyższej ocenianymi cechami pracy są wysokie zarobki, stabilność zatrudnieni, interesująca (ciekawa) praca.

Recenzowaną pracę kończy zakończenie, w którym na podstawie zgromadzonego materiału badawczego sformułowano klarowne i przejrzyste wnioski końcowe. Są one w pełni uzasadnione. Cenna poznawczo jest klasyfikacja studentów – pracowników w oparciu o dwa kryteria: prekaryzacji pracy oraz oceny wartości pracy. Interesujące jest również zestawienie korelacji między indeksami prekaryzacji a kapitałem społecznym oraz indeksem oceny wartości pracy a miarami kapitału społecznego. Zaznaczyć należy, że pomimo występowania korelacji między nimi, wartości wskaźnika korelacji rang Spearmana były niskie.

Przechodząc do szczegółowej oceny zawartości pracy warto podkreślić znajomość problematyki subdyscyplin socjologii tj. socjologii pracy i socjologii młodzieży przez Autora. Metody prowadzenia rozważań naukowych są adekwatne do charakteru i rangi rozprawy doktorskiej. Konstrukcja pracy jest spójna i logiczna, a struktura merytorycznie poprawna. Wśród walorów pracy na uwagę zasługuje poprawność metodologiczna w rozstrzygnięciu poszczególnych kwestii i zagadnień prezentowanych w rozprawie, obejmująca wszystkie kolejne elementy wyводу: od formułowania celów, problemu badawczego, problemów szczegółowych, hipotez aż po ich właściwą weryfikację oraz proponowane rozwiązanie problemu badawczego. Określenie celów, pytań badawczych i hipotez należy uznać za prawidłowe i adekwatne do tematu pracy. Świadczy to o rozpoznaniu przez Autora obszarów

problemowych, powiązanych z socjologią pracy i w mniejszym stopniu socjologią rodziny. W toku badań Autor konsekwentnie dążył do realizacji wyznaczonego celu. Na pochwałę zasługuje właściwy dobór i poprawność stosowanych technik statystycznych w części empirycznej co świadczy o ich znajomości i właściwej analizie. Zaletą pracy jest podbudowa teoretyczna problemów będących przedmiotem szczegółowych badań w każdym rozdziale w części trzeciej.

Praca przyczynia się do lepszego poznania problematyki prekaryzacji pracy wśród młodych ludzi. Rozpoznanie powiązań pomiędzy pracą prekarną a kapitałem społeczno-kulturowym, uważam za istotny walor recenzowanej pracy i oryginalny wkład Autora w obszar socjologii pracy.

Za cenne i oryginalne w sensie poznawczym można uznać następujące elementy rozprawy:

- przygotowanie wnikliwego i kompetentnego studium wiedzy dotyczącego prekaryzacji pracy, opartego na analizie polskiej i obcojęzycznej literatury przedmiotu;
- zbudowanie modelu kapitału społeczno-kulturowego;
- zbudowanie definicji pracy prekarnej;
- zidentyfikowanie czynników determinujących zakres występowania pracy prekarnej wśród młodych ludzi w wybranych społeczeństwach środkowo-wschodniej Europy na podstawie wyników badań własnych;
- opracowanie indeksów pracy prekarnej i ich możliwość poddania weryfikacji empirycznej.
- Zastosowanie metody porównawczej w badaniach studentów w Polsce, Czechach i Słowacji pozwoliło sformułować interesujące wnioski związane z zakresem występowania pracy prekarnej i różnice w jej ocenie;

Za największą zaletę przedstawionej mi do recenzji rozprawy uważam jej część badawczą. Docenić należy przy tym przede wszystkim jakość przeprowadzonych badań oraz ich opracowanie.

VI Uwagi dyskusyjne

W recenzowanej pracy obok przedstawionych w pkt. IV i V wielu zalet pojawiają się elementy dyskusyjne i krytyczne wymagające wyjaśnień. Odnosi się to przede wszystkim do takich kwestii, jak:

1. W sformułowanym celu dysertacji Autor przywołał termin „piętno niepewności” (s.10), jednakże nie badał wprost zakresu występowania tego piętna w doświadczeniu studentów na rynku pracy.
2. Mam wątpliwość co do sensowności wykorzystania zmiennej niezależnej stosunek do wiary i praktyk religijnych w badaniu podejścia do pracy prekarniej. Pojawia się pytanie czy badanie zależności między tą zmienną niezależną a zmienną zależną prekaryzacja pracy wnosi coś nowego w dyskurs o pracy prekarniej. W mojej opinii wpływ stosunku do religii na deklaracje odnośnie prekaryzacji pracy nie ma większego znaczenia dla podjętego problemu badawczego.
3. W analizie zebranego materiału badawczego występuje brak konsekwencji w używaniu terminu praca prekarna, który jednoznacznie Autor zdefiniował na str. 83. Autor posługuje się zamiennie terminami praca prekarna, prekaryzacja pracy, prekaryzacja.
4. W części empirycznej Autor często stosuje korelacje między zmienną kraj pochodzenia studentów a zmiennymi praca prekarna i kapitał społeczno-kulturowy, jednakże w nie sformułował żadnej hipotezy dotyczącej takiego związku przyczynowo-skutkowego.

VI Konkluzja

Recenzowana rozprawa doktorska dotyczy kwestii pracy prekarniej wykonywanej przez młodzieży studencką w Polsce, Czechach i Słowacji. Jest to problematyka osadzona przede wszystkim w subdyscyplinie socjologia pracy, w mniejszym stopniu w socjologii młodzieży. Zatem spełnia wymagania związków z dyscypliną w której realizowany jest przewód doktorski. Doktorant wykazał się samodzielnością przy konstruowaniu wniosków z badań, umiejętnością formułowania celów i pytań badawczych, a także ich weryfikacji na podstawie analizy samodzielnie przeprowadzonych badań. Biorąc pod uwagę poziom naukowy pracy oraz moją pozytywną ocenę merytorycznej i formalnej strony dysertacji stwierdzam, że rozprawa doktorska **mgr Piotra Czakona nt. „Praca prekarna w świadomości i doświadczeniu młodzieży studiującej z perspektywy kapitału społeczno-kulturowego. Studium porównawcze młodego pokolenia Polaków, Czechów i Słowaków z wybranych ośrodków akademickich** napisana pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Urszuli Swadźby i dr Rafała Czekiery na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, spełnia warunki

ustawowe¹ i dlatego wnoszę o dopuszczenie mgr **Piotra Czakona** do dalszego postępowania zmierzającego do nadania doktora nauk socjologicznych. Jednocześnie wnoszę o jej wyróżnienie ze względu na wysoki poziom naukowy, kompetentną analizę zebranego materiału badawczego i nową jakość w obszarze badań powiązań między pracą prekarną a kapitałem społecznym i kulturowym. Recenzowana praca w całości spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim, a nawet je znacząco przewyższa.

Felcyun Byloh

---

¹ Art.179. ustawy Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz.1669) oraz wynikających z niej przepisów art.14 oraz 20 z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.2017, poz. 1789) oraz paragraf 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. nr 2018, poz.261).